

Приклади використання теорії Гідденса в аналізі буденного життя

Однією з найбільш захоплюючих областей соціологічних досліджень у соціумі є аналіз звичайних форм соціальної взаємодії індивідів. Рутинна щоденного існування становить більшу частину соціальних дій, тому що щоденні заняття і взаємодії з іншими людьми визначають структуру і форму того, що ми робимо. Вивчаючи їх, ми можемо дізнатися багато і про життя людини як соціальної істоти, і про особливості самого соціального життя. Аналіз соціальної взаємодії в повсякденному житті проливає світло на діяльність більших соціальних систем та інститутів. Саме завдяки вивченню особливостей буденної соціальної взаємодії індивідів можливо проаналізувати специфіку *дуальності та динамічності структури суспільства, котрі аналізував у своїй теорії структурації Е. Гідденс.*

Існування будь-якого суспільства, незалежно від історичного періоду, територіального розташування, форми правління, релігійних сповідань, цінностей, традицій, норм (які формують та регулюють правила поведінки індивідів в соціумі) схильне до динамічності та дуальності взаємодії між структурою і індивідами, що обумовлює поступову зміну стереотипів поведінки особистості. Таким чином виходить, що одночасно структура нав'язує певний образ дій індивідам в суспільстві завдяки використанню впливових механізмів – норм, моралі, цінностей, традицій та ін., яким людина прагне відповідати в своїх діях в певному соціумі, але, досконально знаючи ці правила, людина в деяких випадках може змінювати свою модель поведінки, якщо це обумовлено наявністю певного мотиву, що згодом призводить до поступової трансформації самої структури.

Фактично всі великомасштабні соціальні системи розраховані на ті моделі соціальної взаємодії, які відтворюються індивідами в ході повсякденного життя. Повсякденне життя вдає із себе серію зіткнень з іншими людьми в різних ситуаціях і обставинах. Більшість з нас протягом дня зустрічаються і розмовляють зі безліччю людей. При цьому вступаючи у

взаємодію з іншими людьми ми поводимося певним чином, у відповідності зі стереотипами поведінки в даному суспільстві, рівнем виховання, особистісними якостями. І така поведінка стає для нас з часом еталоном поведінки. До речі кажучи, можна припустити що даний стереотип поведінки ми копіюємо від людей, авторитет яких ми поважаємо і які оточують нас в повсякденному житті (батьки, педагоги, друзі, ідейні лідери, наставники і т.д.). Таким чином ми одночасно транслюємо поведінку, адекватну для певного соціуму із покоління в покоління, але в деяких випадках ми можемо видозмінювати норми своєї поведінки що в подальшому призводить до поступової трансформації поведінки інших індивідів (наприклад наших дітей, родичів, або людей з якими ми контактуємо, і на чію поведінку впливаємо) і все це обумовлює динамічність самої структури.

Межі зіткнень особливо важливі в разі, коли зіткнення сильно відрізняється від звичайних повсякденних процедур, або існує якась невизначеність щодо того, що відбувається. Виходячи з цього положення, досить цікавим для соціології постає аналіз характеру соціальної взаємодії індивідів у соціуму в умовах кризових явищ, військових дій, державних переворотів, зміни політичних режимів, глобальних катаклізмів, катастроф. В такий момент поведінка індивіда може виходити за рамки стратегій поведінки, приписаних конкретним суспільством, в певний час.

Ґрунтуючись на висловлюваннях моєї бабусі, можна привести практичний приклад з досвіду її життя. У Радянському Союзі в суспільстві існували певні стереотипи поведінки, ідеї, цінності, правила, традиції, норми. Люди дотримувались певних політичних ідей (комунізм, комуністична партія, комсомол і. т.п., інакомислення не допускалось зовсім, демократія була під заборноюю. Тоталітарний режим диктував свої умови існування громадян у соціумі, регламентував життєдіяльність індивідів, проголошував цінності та ідеали, вигідні правлячій верхівці, визначав героїв або зрадників Батьківщини, які нав'язувалися урядом народу, і завдяки цьому регламентувалася поведінка громадян в певний період часу. До речі, згідно з

думкою Е.Гідденса, саме *рутинізація соціальних практик* стає умовою соціальної стабільності. Вона забезпечує адекватне взаємне сприйняття вчинків індивідів та не вимагає при цьому приведення раціональних аргументів. Під впливом колективних ілюзій десятиліття мільйони радянських людей жили, по суті, не усвідомлюючи і не замислюючись про свої політичні права або своє тяжке економічне та екологічне становище. Тільки тоді, коли були розвінчані ідеологічні міфи й сформувалися хоча б початкові основи демократичних та екологічних уявлень, стали можливі соціально-політичні практики і, відповідно, самі політичні зміни за цими напрямками у суспільстві.

Однак, слід відзначити, що норми поведінки, властиві для громадян радянського союзу, кардинально змінилися зі змінами, що відбулися в 1991 р (з розпадом Радянського Союзу). Соціально-політичні, економічні трансформації у суспільстві, зміна ідеологічних світоглядів, всездозволеність кардинально змінили соціальну практику взаємодії індивідів у суспільстві, систему цінностей населення, стереотипи поведінки, мораль.

Яскравим прикладом може служити стрімка девальвація цінностей і зміна поведінки індивідів у суспільстві. Так, за словами бабусі, якщо під час існування СРСР, у суспільстві поважали людей похилого віку, жінок, військових, ветеранів військових дій і праці, поважали медичних працівників, міліціонерів, берегли дітей, навколишнє середовище, то з часом ці цінності знецінилися, і жага наживи, матеріальні цінності вийшли на перше місце, ніж цінності нематеріального характеру. Якщо раніше поступалися місцем літнім людям, вагітним жінкам або дітям в громадському транспорті, то зараз це побачиш вкрай рідко. Якщо раніше, ще 20 років тому, дітей не викрадали з метою викупу, то тепер для нашого суспільства це нерідке явище. Якщо раніше на вулиці людина несподівано падала, перехожі намагалися їй допомогти піднятися і дізнатися чи все з нею в порядку, зараз же людина може померти від серцевого нападу в людному місці, і ніхто навіть не зверне на це уваги. Більшість подумає що людина п'яна і т.п. Якщо раніше не було

чужих дітей, то зараз вони з'явилися – не кожен водій пропустить дитину на пішохідному переході, а деякі посигналять і вилають. Рідко хто допоможе літній людині донести важку сумку або перевести через дорогу. Люди були більш доброзичливими, чесними, порядними, інтелігентними, вихованими, культурними. За словами бабусі, такий стереотип поведінки, характерний для сучасного населення нашої країни був абсолютно не прийнятний 20 років тому.

Отже, суспільство уявляє собою результат соціальних змін, які складаються з сукупності навмисних і ненавмисних дій, повсякденної поведінки, мікросоціальних практик простих людей. Наприклад, корупція – хвороба будь-якого суспільства. Індивід, наділений владою або котрий володіє певними ресурсами, усвідомлюючи покарання за зловживання власними повноваженнями (локалізованими ресурсами – матеріальними або нематеріальними, чи владою), може навмисно виконати дію, яка засуджується суспільством, йти на певний ризик, заради досягнення власних цілей. Раніше якщо і була корупція, то не так вона була поширена. Зараз це абсолютно нормальне явище для нашого суспільства. В якості прикладу, можна навести досить багато ситуацій з мого або моїх друзів особистого повсякденного життя. Наприклад, досить часто зустрічаються в нашій країні ситуації: хабарі поліцейським за порушення правил дорожнього руху (я не раз була свідком такої поведінки з боку охоронців закону, коли їздила з друзями по місту), хабарі в військовому комітеті щоб не забрали до армії (як у деяких моїх знайомих), хабарі в садках, школах (щоб поступити до них), хабарі в лікарнях, пологових будинках (щоб надали медичну допомогу якісно). Наприклад, наша сусідка, котра попала в лікарню поки на дала хабаря медичним працівникам, не отримала якісної медичної допомоги.

Скрізь в нашому соціумі спостерігається корупція. На жаль, не тільки менталітет, а в більшій мірі низький рівень життя населення штовхає людей на «ліві» заробітки, адже кожен хоче забезпечити свою сім'ю. І складно в існуванні корупції засуджувати звичайних громадян. На мій погляд, карати

насамперед потрібно чиновників, які беруть хабарі й тим самим стимулюють поширення і вкорінення корупції, а також формування відповідного стереотипу поведінки у інших людей в соціумі.

Якщо раніше люди не прагнули відкрито маніпулювати один одним, то зараз дуже часто в дружніх, партнерських та навіть суспільних взаєминах спостерігається маніпуляція. Досить влучним прикладом, на нашу думку, може послужити аналіз маніпуляції в суспільстві. Коли індивід використовує іншу людину або ж певну кількість людей, для реалізації власних цілей. В такому випадку, індивіди, якими маніпулюють виступають в якості ресурсу для досягнення певної мети. Даний механізм взаємодії застосовується як в суспільних практиках (вплив лідерів політичних партій на членів партії, електорат, опонентів; вплив виробників на споживачів та ін..), так і в повсякденному житті (вплив друзів один на одного, членів сім'ї, родичів). Таким чином, маніпуляція – популярний механізм побудови відносин в сучасному соціумі, особливо у політиці, а влада – це інструмент, завдяки використанню якого одні індивіди збільшують свободу власних дій та обмежують свободу дій інших.

Наведу приклад з особистого життя. Моя колишня близька подруга, якщо їй щось було потрібно завжди зверталася до мене за допомогою, і якщо я не завжди їй могла допомогти – вона дуже сильно ображалася і дорікала мені в тому, що я не дорожу стосунками. Але, коли мені потрібна була допомога у важких ситуаціях, вона відмовлялася мені допомогти, посилаючись на те що у неї немає вільного часу, вона зайнята і т.п. Таким чином, вона відкрито маніпулювала мною заради досягнення власних цілей на шкоду моїм. Використала іншу людину як ресурс для досягнення власних цілей. І, на жаль, такий стереотип поведінки (маніпулювання іншими, корупція, стрімка девальвація цінностей) в сучасному суспільстві спостерігається досить часто.

Таким чином, ми дійшли до висновку, що суспільство поступово змінюється під впливом повсякденної поведінки, мікросоціальних практик

простих людей, а ті в свою чергу пристосовуються до правил поведінки, які трансформуються одночасно зі змінами у суспільстві в певний період часу. В результаті виходить, що проаналізована дуальність та динамічність структури суспільства, котрі аналізував у своїй теорії структурації Е. Гідденс, дійсно відстежуються в українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гидденс Э. Социология. - М.: Эдиториал УРСС, 1999 - 704 С
2. Гидденс Э. Последствия современности (реферат). – Макросоциологические теории общества и социального изменения // РЖ, Социальные и гуманитарные науки, отечественная и зарубежная литература. Серия 11, Социология, № 2, 1994